

Jože Ramovš

OD POUKA PREK MENTORSTVA DO SUPERVIZIJE

USPOSABLJANJE VODITELJEV SKUPIN STARIH ZA SAMOPOMOČ

PROJEKT SKUPIN STARIH ZA SAMOPOMOČ

Skupine starih za samopomoč smo začeli v naši socialni koncipirati in uvajati pred sedmimi leti, danes pa jih deluje po šestintridesetih krajih Slovenije že sto dvajset. Eden od ključev njihovega naglega širjenja in uspešnega delovanja so dobri voditelji — teh je sedaj že blizu sto petdeset. Preden si ogledamo sistem usposabljanja in supervizije voditeljev skupin starih za samopomoč, moramo bežno spoznati sam projekt teh skupin, ki je podrobneje opisan (do začetka leta 1993) v knjigi *Skupine starih za samopomoč*.

Vsebinska osnova skupin starih za samopomoč so tri dejstva. Prvič, stari ljudje so danes osamljeni, socialno marginalizirani in ogroženi z bivanjsko praznoto, verjetno bolj kot kdajkoli v naši zgodovini. Drugič, delež stare generacije je v Sloveniji zelo visok in bo v prihodnje še večji. In tretje, socialna stroka išče v zadnjih letih sodobnejše smeri za svoj strokovni in organizacijski razvoj.

Ko je delovanje skupin starih v praksi dobro steklo in vzporedno s tem dobivalo socialnogerontološko in gerontagoško teoretsko podlago, se je tem trem problemskim dejstvom kot konstitutivni namenski element pridružil še četrti: premoščanje prepada med tremi generacijami. Razdvojenost mlade, srednje in stare generacije je eno od večjih kriznih žarišč za socialno sožitje med ljudmi v sedanjem obdobju naše civilizacije.

Za stare ljudi v zahodni civilizaciji — pri nas seveda tudi — velja, da so danes materialno bolje preskrbljeni kot kdajkoli prej. Približno vsak dvajseti ima dobro hrano, toplo stanovanje, čistočo, zdravstveno in drugo telesno oskrbo v kakšnem domu ali zavodu za

stare ljudi. Za tiste, ki so v domačem okolju, je javno poskrbljeno s pokojninami in socialnimi podporami. Tudi svojci poskrbijo najprej za osnovne materialne potrebe svojih starih.

Materialna preskrbljenost starostnikov je torej razmeroma ugodna, čeprav se ne more meriti z dohodki, ki jih ima srednja generacija, oziroma, ki so jih ti ljudje imeli, preden so ostareli. Povsem drugačna pa je slika njihove duševne, medčloveške in duhovne blaginje.

Stara generacija je glede vsebine življenja danes zelo ločena od obeh drugih generacij. Z upokojitvijo so stari ljudje ločeni od pridobitnega dela, ki je kriterij za pripadnost uspešni srednji generaciji; to je mejnik za radikalno ločenost od srednje generacije. Zanj so breme, ki ga je treba materialno in fizično oskrbovati, ali vir materialne pomoči, na primer pri varstvu otrok, večjih darilih in dediščinah.

Ločeni so tudi od otroške generacije. Večinoma že fizično niso v pogostem stiku z vnuki in sploh generacijo otrok. Odločilno pa je, da jih ne morejo vzgajati. Živimo namreč na kulturnem prelomu s tradicijo, iz katere stara generacija izhaja, na prehodu v poindustrijsko družbo, ko niti srednja, kaj šele stara generacija nima izkušenj in znanja, kako vzgajati. Glavni stik tretje generacije (starih) s prvo (otroško) je, da so pomožni servis za varovanje otrok. To pa je premalo za organsko povezanost generacij, ki glede na svoje potrebe in zmožnosti najbolj spadata skupaj: otroci pomenijo upanje in veselje, kar stari ljudje nujno potrebujejo, stari ljudje pa imajo na pretek časa in čustev, kar nujno potrebujejo otroci.

Srednja generacija mora materialno preskrbeti poleg sebe tudi prvo in tretjo. V napeti naglici, v kateri živi, pa nima niti pravega časa niti dovolj čustev zanj.

Prepad med generacijami je nabolj prizadel otroke in stare ljudi. Otroci ne morejo spontano prevzeti vedenjskih vzorcev za vsakdanje udejanjanje vrednot, stari pa so socialno in psihično osamljeni, se počutijo zgubljeni, nekoristne.

V takem stanju stari ljudje ne živijo svoje starosti smiselno. Kurtz našteva med smiselnimi značilnostmi v starih letih zlasti preprosto življenje, vedro sproščenost in sproščeno vedrino. Ugotavlja, da lahko samo stari ljudje kažejo mladi in srednji generaciji zgled smiselnega življenja na stara leta. Če tega ne store, ti generaciji nimata nobenega jamstva, da je starost smiselna, in vse medijske krilatice, da je lahko starost lepa, so jalove. Posledica je, da srednja generacija starost — in s tem stare ljudi — poriva na rob zavesti in družbenega življenja. Če torej stari ljudje ne zmorejo živeti svoje starosti smiselno, se jim to dvakrat maščuje: notranje z bivanjsko praznosto, zunanje pa s tem, da jih srednja in mlada generacija odrivata od sebe.

Temu je treba dodati še današnjo tabuizacijo pojava smrti, ki deluje podobno, kakor je pred tem delovala tabuizacija rojstva in spolnosti. Zahodna družba glorificira le mladost, uspeh, lepoto, zdravje, moč in podobno, in tudi po tej plati javnega mišljenja je duševni pritisk na stare ljudi zelo hud.

Stari ljudje se torej danes, ne glede na materialno preskrbljenost, počutijo zelo zgubljene, nekoristne in odveč. Kakovost človekovega življenja pa sestavljajo materialni standard, psihično počutje človeka, njegova duhovna zavest, da živi smiselno in da počne nekaj smiselnega, in njegovo socialno, medčloveško in kulturno funkcioniranje. Izkušnje kažejo, da lahko duševno in duhovno trden človek preživi hude materialne stiske, nasprotno pa ga občutek, da je nekoristen in da njegovo življenje ni več smiselno, vodi v omame, psihosomatska obolenja, samomor in podobno patologijo tudi v največjem materialnem blagostanju.

Pri vseh bistvenih kazalcih kakovosti življenja, razen pri materialni, je standard današnjega starostnika nizek; nižji kakor v preteklosti, ko so tradicionalni modeli znali integrirati vse tri generacije v celoto, tako da so lahko stari ljudje svoje zmožnosti smiselno uporabljali in bili s tem v resnici komplementarno dopolnilo v življenju in sožitju vseh treh generacij.

Ko vse to seštejemo, pridemo do neprijetne vsote: kakovost življenja današnjih starih ljudi je izredno nizka. In tako se stari ljudje tudi v resnici počutijo.

Nujna potreba našega časa je torej razvijanje modelov za komplementarno sožitje vseh treh generacij in za smiselno včlenjanje zmožnosti starih ljudi v celoto družbenega življenja. To pomeni razvijanje modelov za premagovanje osamljenosti, bivanjske zgubljenosti in duhovne praznote starih ljudi. Sodobne skupine in organizacije za samopomoč so pri vrhu kvalitetnih možnosti te vrste. V to smer kažejo sodobna strokovna spoznanja. Tudi vsi novejši projekti Svetovne zdravstvene organizacije so usmerjeni tako, na primer Zdravje leta 2000, Zdrava mesta Evrope, Zdrave šole in podobni.

Drugi problemski temelj skupin starih za samopomoč je dejstvo staranja prebivalstva v Sloveniji.

V vsem razvitem svetu — tudi pri nas — naglo raste delež starega prebivalstva. Od popisa l. 1981 naprej imamo več kot 10% prebivalstva, starega nad 65 let; od takrat torej spadamo v najvišji razred pri kategorizaciji starosti prebivalstva: smo zelo staro prebivalstvo.

V prihodnje se bo staranje pri nas še zelo stopnjevalo. Največje skupine prebivalstva bodo prišle med starostnike v prvih dveh desetletjih naslednjega stoletja. V aktivno življenjsko obdobje pa bodo tedaj prihajale čedalje mlajše starostne skupine.

Na problem starostništva se je treba začeti že zdaj pripravljati. In sicer vsak človek sam, saj je znano, da so pravi čas za pripravo na starost srednja leta življenja. Prav tako se moramo na tako spremenjeno razmerje med generacijami pripraviti že zdaj tudi družbeno, sicer bo tedaj to pretežak družbeni problem. Pri tem za sedanjo aktivno populacijo dobesedno velja slovenski ljudski rek, da „bo tako ležala, kakor si bo zdaj postlala“.

Sodobne skupine in organizacije za samopomoč, ki se zadnja desetletja naglo širijo po razvitem svetu, so tudi odgovor na te potrebe našega časa. Tam se je kar eruptivno prebudil naravni socialni imunski mehanizem samopomoči. Na njegovem delovanju temelji učinkovitost sleherne pomoči človeku v težavi ali stiski. Polpretekli čas je osebno pobudo in osebno odgovornost za krepitev zdravja in socialne

klenosti močno uspaval, na zahodu bolj po porabniški, na vzhodu bolj po ideološki poti. Prav skupine in organizacije za samopomoč so nov vzgib, ki zaradi osebne pobude ljudi in svoje civilnodružbene narave kaže velike možnosti. Zato programi Svetovne zdravstvene organizacije zelo podpirajo to neformalno sfero in nanjo računajo. V razvitih deželah je danes že nad 450 krovnih organizacij, ki združujejo skupine za odpravljanje nekaterih socialnih in drugih človeških tegob in skupine za samoiniciativno zadovoljevanje socialnih potreb.

V teh civilnih gibanjih za samopomoč prihaja do integracije vseh dosedanjih dobrih izkušenj pri spoprijemu s človeškimi težavami; odločilno mesto ima samopomoč prizadetih, z njo sta neločljivo povezani dobrodelnost prostovoljnih sodelavcev in strokovna profesionalnost vseh potrebnih smeri; po malem se vsemu temu pridružuje tudi državna podpora v denarju ali v smiselni zakonski regulativi prostovoljnega oziroma ljubiteljskega socialnega dela.

Tretji problemski in motivacijski temelj projekta mreže skupin starih za samopomoč je sama socialna stroka, ki išče sodobne odgovore na potrebe časa.

Socialna stroka je odgovor na socialne težave in stiske ljudi. Problematika starostništva je v veliki meri domena sociale. V družbah, ki so si prizadevale za socialno državo — med njimi smo bili tudi mi —, pa se je pokazalo, da ne država, naj bo še tako bogata, ne stroke, naj bodo še tako razvite, niso kos problematiki prebivalstva: če se bogastvo in strokovno znanje razvijata linerarno, se potrebe prebivalstva kvadratno, bi dejali v matematični prispodobni.

Zdi se, da velja naslednja naravna zakonitost. Človek se skuša znebiti svojih stisk sam s svojimi najbližjimi, če le more. Kjer se ta naravna imunska obramba socialnega zdravja konča, ponudijo v pomoč svoje znanje in metode razne stroke. Kjer pa se konča njihova pomoč, se pokaže eruptivnost genialne dobrote, človekoljubja in druge duhovne ustvarjalnosti. Tako se v razmerah, ko so tradicionalni modeli samopomoči in dobrodelništva, stroke za pomoč ljudem in država najbolj nemočni pred povečano socialno problematiko in potrebami, znova obudi zamrli socialni imunski vzgib, da oplodi strokovni napredek in družbeno organi-

ziranost pri reševanju zagat. Vse to skupaj sestavlja človeški krog pomoči v stiskah. Ta krog, ali bolje, dvigajoča se spirala, je očitno domena civilne družbe, država pa mora prispevati javno podporo in smiselni okvir za njeno delovanje.

Pri nas je osebna pobuda ljudi za pomoč v stiski sorazmerno majhna. Prevelika socializiranost vsega jo je sistemsko uspavala, ideološko politični sistem je sistematično zapostavljal osebno pobudo in osebno odgovornost, pred tem pa smo bili še neindividualizirana tradicionalna družba. Zdaj visi nad nami še breme ekonomske krize, ki do skrajnosti zmanjšuje količino denarja za razvoj sociale, zdravstva in sorodnih področij za pomoč ljudem v stiski. Ena od možnosti v tej situaciji je, da se stroke izrecno posvetijo „pomoči za samopomoč“. V našem primeru gre za uvajanje skupin in organizacij za samopomoč, ki mu odločilno pomagajo socialna, zdravstvena, psihološka, pedagoška, verska, pastoralna in druge stroke, pa tudi dobrodelne organizacije. Pomembno pa je uvajati skupine za samopomoč modro — tam, kjer je življenjska potreba po njih — in zanje pripraviti in preskusiti dobre delovne programe, domače in prilagojene tuje.

V ta trend razvoja razvitega sveta se odlično vklaplja stanje naše socialne stroke. Ta pravkar išče po svojem začetnem obdobju razvoja, ki je šel izrecno v smeri socialistične sociale, novo organiziranost, ki bo ustrezala merilom srednje in zahodne Evrope; prvi odločilni korak pri tem je nov zakon o socialnem varstvu. Prav tako pa išče tudi nov strokovni etični zagon, tako konceptualno kakor metodološko.

V tem miselnem in problemskem kontekstu sta se oblikovala koncept in metodika skupin starih za samopomoč. Res se je izkazalo, da so skupine za samopomoč zelo primerno zdravilo za medčloveško problematiko starih ljudi; ko skupina starih postane prijateljska skupina, „nekrvna družina“ ali „nekrajevno sosodstvo“, obvladuje velik del stiske članov. V povezavi z voditelji skupin in drugimi sodelavci, zlasti pa s skupinami mladih za zdravo življenje in skladne medčloveške odnose, postanejo te skupine most, po katerem stari ljudje posredujejo svoje dragocene življenjske izkušnje srednji in mlajši generaciji. Uspešno se spopadajo s problemom

osamljenosti, socialne izolacije, duševne pobitosti in životarjenja starih ljudi. Po svetovnih izkušnjah se tako tudi občutno zmanjša obolenost, saj je velik del obolenj psihosomatskega, sociosomatskega in noosomatskega izvora. Ker delujejo po laičnem načelu in po načelu prostovoljnih sodelavcev, so za državo skoraj zastoj. Nenazadnje je delo s starimi v socialni tako hvaležno in sorazmerno nezahtevno, da je to področje odlično za začetniško uvajanje novih konceptov in metod, torej za samousposabljanje stroke za kakovosten skok v njeni usposobljenosti in organiziranosti.

Tukaj seveda ni mesto, da bi govorili o dejavnostih, s katerimi skupine starih za samopomoč dosegajo te vrednote. Naj omenimo le to, da sedanja metodologija skupin starih za samopomoč obsega poleg pogovorov v skupini več kakor trideset drugih dejavnosti, po katerih se člani skupine med seboj človeško zblížujejo, odpirajo v socialno in kulturno okolje, povezujejo z drugima dvema generacijama in predajajo svojo življenjsko izkušnjo v kulturno-zgodovinsko zakladnico.

Cilje in domet skupin starih za samopomoč lahko torej povzamemo in rečemo, da so:

- zdravilo proti osamljenosti in bivanjski praznoti starih ljudi,
- družbena priprava srednje generacije na povečan delež starih z ustreznimi modeli samopomoči starih,
- osebna priprava ljudi srednjih let na smiselno starost,
- sredstvo za povezovanje vseh treh generacij in
- samopomoč socialne stroke za bolj življenjsko delo in strokovni razvoj.

Skrb za razvoj koncepta in metodike delovanja skupin starih za samopomoč je osnovni namen Združenja za socialno gerontologijo in gerontagogiko — strokovnega združenja na socialnem področju, v katerega so včlanjeni zlasti voditelji skupin.

Študija o potrebah in možnostih skupin starih je pokazala, da bi moral imeti v naslednjih desetih letih vsak deseti star človek priložnost sodelovati v skupini. Pri 220.000 starih ljudeh v Sloveniji je to 2.200 skupin. Zanje je treba usposobiti 2.500 voditeljev prostovoljcev in blizu sto specializiranih organizatorjev lokalne mreže skupin starih.

V tej luči je seveda odločilno vprašanje usposabljanja prostovoljnih voditeljev skupin. Osnovni koncept za to je bil izdelan že na temelju spoznanj in izkušenj projekta v letih 1989-91. Od tedaj poteka redno enoletno usposabljanje voditeljev skupin, ki ga organizira Združenje za socialno gerontologijo v sodelovanju z Inštitutom Antona Trstenjaka. Drugo odločilno vprašanje pa je organizacija mreže skupin starih in skrb za strokovno svežino njihovih voditeljev, torej supervizija. Združenje za socialno gerontologijo in gerontagogiko se te svoje naloge zaveda; povezalo se je z Inštitutom Antona Trstenjaka kot svojo temeljno supervizijsko-izobraževalno ustanovo.

V nadaljevaju bomo na kratko predstavili spoznanja in izkušnje temeljnega usposabljanja voditeljev skupin in supervizije. Čeprav sta to dve različni zadevi, je treba pripomniti, da sta tesno povezani, tako da je supervizija brez dobre temeljne usposobljenosti nesmiselno zunanje spremljanje poskusov in zmot, temeljno usposabljanje brez supervizije pa potratno razmetavanje časa in sil, ker se začetno znanje in navdušenje usposobljenega človeka brez stalne kolegalne strokovne pomoči hitro obrabi in porazgubi.

TEORETIČNI IN PRAKTIČNI POUK

Temeljno usposabljanje voditeljev za skupine starih traja eno leto. Ves čas poteka teoretski in praktični pouk, vendar je prve mesece več teorije, nato pa več metodične prakse.

Teoretski pouk obsega zlasti socialno gerontologijo in gerontagogiko: izrazje, staranje in starost, socialni položaj starih nekoč, danes in v prihodnje, smiselne možnosti in naloge v starosti, glavne težave in stiske starih, sociala in stari, stari v Sloveniji in skrb zanje, naše socialno delo in stari, skupine za samopomoč in stari.

Drugi glavni teoretski sklop je nauk o skupini in skupinskem delu: namen in cilji skupin starih za samopomoč, priprava na ustanovitev skupine starih, individualno delo v povezavi s skupinami starih sa samopomoč, skupnostno povezovanje skupin starih za samopomoč, vrste skupin starih za samopomoč, vodenje skupin starih za samopomoč, sožitni slog skupin starih za samopomoč, dejavnosti v

skupinah starih za samopomoč, pasti pri delu s skupinami starih za samopomoč.

Ob teh dveh sklopih so še številne druge teoretske teme, ki jih obdelajo tečajniki; zadnje čase se kaže, da je pomemben kratek uvod v sodobno personalistično misel, kakor so jo razvijali med filozofi Buber, Rosenzweig, Levinas in podobni, med psihologi pa Frankl. Skupni naslov te tematike je: človek kot oseba.

Vsak tečajnik dobi izvod knjige *Skupine starih za samopomoč*, ki je osnovni učbenik.

Vzporedno teče praktično in metodično usposabljanje. Prve mesece so to vaje na terenu. Tečajniki dobijo sproti napisana navodila, kako naj kakšno vajo opravijo na terenu in kako napišejo pisno nalogo o njej. Vaje so zlasti te: ura neformalnega pogovora s starih človekom, hospitacija v osnovni domski skupini starih za samopomoč, hospitacija v skupini starih v domačem okolju.

Sledi priprava na ustanovitev lastne skupine starih. Če se da, ustanovita novo skupino po dva tečajnika skupaj; ko se čez čas skupina dovolj utrdi in poveča, nova voditelja pa vpeljeta v delo, jo razdelita v dve med seboj tesno povezani skupini.

MENTORSTVO PRI UVAJANJU V SAMOSTOJNO DELO

Ko ima tečajnica ali tečajnik ustanovljeno svojo skupino starih za samopomoč, preide usposabljanje v novo fazo: mentorsko pomoč pri uvajanju v samostojno delo.

Pri usposabljanju voditeljev poznamo tri vrste mentorske pomoči: osebno, skupinsko in skupnostno.

Vsak tečajnik se lahko dogovori s katerim od treh voditeljev tečaja za osebni pogovor. Veliko vprašanj rešujejo tečajniki kar s kratkimi telefonskimi pogovori z mentorji.

Tečajniki so razdeljeni v pokrajinske skupine; doslej je bilo navadno po šest pokrajinskih skupin, ki so se bolj ali manj ujemale s pokrajinskimi sekcijami Združenja za socialno gerontologijo in gerontagogiko, v katerega se tečajniki včlanijo navadno že med usposabljanjem. Vsaka skupina ima organizirano enodnevno mentorsko srečanje z vsakim od treh voditeljev tečaja. Na teh srečanjih novi voditelji skupin poročajo o svojem delu in skupaj

rešujejo odprta vprašanja in probleme. Skupinska srečanja so nujno potrebna tudi zaradi medsebojnega spoznavanja novih voditeljev skupin starih, saj je medsebojna povezanost voditeljev in skupin starih v krajevno mrežo zelo pomembna.

Poleg pokrajinskih mentorskih sestankov je po nekaj sestankov organiziranih tudi v „centrali“, za vse tiste, ki se ne morejo udeležiti pokrajinskih, kajti določeno število mentorskih pogovorov je obvezen del usposabljanja, prav tako kakor pisne naloge v prvem delu in diplomatska naloga na koncu usposabljanja.

Diplomska naloga tečajnika ima naslov *Moja skupina in mreža skupin starih za samopomoč v mojem kraju*. Vsebuje naslednja poglavja: kronika dela z lastno skupino, osebna izkušnja in doživljanje, ena od pasti pri ustanavljanju lastne skupine starih za samopomoč ali pri delu z njo, potek kakšnega lepega srečanja te skupine, načrti in možnosti za mrežo skupin starih za samopomoč v domačem kraju, literatura. Za večino teh poglavij so zgledi v posameznih poglavjih knjige.

Tako opravljen tečaj šteje za 120-urno usposabljanje; v to seveda ni všteta večina časa, ki ga novi voditelji porabijo za vodenje svojih skupin. Inštitut Antona Trstenjaka in Združenje za socialno gerontologijo in gerontagogiko podelita tečajnikom diplomo.

Ko v kakšnem kraju na novo ustanovijo več skupin starih, organizirajo novi voditelji, njihove ustanove (dom za stare, center za socialno delo, karitas...) skupaj z voditelji tečaja in Združenja skupnostno predstavitev svojega dela in vsega projekta; to je predstaviten ali promocijski dan v kraju.

Na predstaviten dan povabijo družbene, politične, strokovne in druge subjekte, ki so v kakršnikoli povezavi z blaginjo starih ljudi v kraju. Zbere se po več deset vodilnih ljudi iz različnih resorjev v kraju, domači voditelji skupin in nekateri od drugod, nekaj starih iz skupin, vodstva socialnih ustanov, ki organizirajo skupine starih, in voditelji tečaja. Prvi del srečanja traja kakšni dve uri in ima naslednjo vsebino: voditelji tečaja predstavijo projekt in problematiko, na katero odgovorja projekt, nato pa voditelji skupin, vodstvo njihovih ustanov in sami stari iz skupin predstavijo svoje delo. Sledi prost pogovor vseh udeležencev

predstavitvenega dne, pri čemer je navadno precej vprašan gostov, ki se prvič srečajo s to dejavnostjo in so nad njo navdušeni. Prijetno predstavitveno srečanje se navadno konča s kavo ali prigrizkom.

Po končanem predstavitvenem dnevu ostanejo voditelji skupin in voditelji tečaja še kakšno uro skupaj pri skupinski superviziji, kajti usposabljanje zanje je končano, odslej pride v poštev le supervizijska pomoč pri samostojnem delu.

SUPERVIZIJSKA POMOČ PRI SAMOSTOJNEM VODENJU SKUPIN IN ŠIRJENJU LOKALNE MREŽE SKUPIN STARIH ZA SAMOPOMOČ

Pred leti sem bil na celoletnem mednarodnem usposabljanju za organiziranje družbenih projektov WHO (zdrava mesta Evrope, zdrave je za vse...). Spominjam se, kako je dr. J. Pelikan, predstojnik Bolzmanovega inštituta na Dunaju, poudaril, kaj vse supervizija ni in ne bi smela biti, čeprav jo pogosto zapeljejo prav v te smeri. Ni pouk, ni terapija, ni modrovanje, ni vodstvo, ni kontrola od zunaj, ni trening. Če skupina preloži vodstveno vlogo na supervizorja, se odpove svojemu razvoju, supervizor pa osnovni možnosti, da „od zunaj“ in „iz daljave“ opazuje in prikazuje vidike, ki se od znotraj ne vidijo.

Supervizija je strokovna pomoč strokovnjaka strokovnjaku(om), da vidi in začuti, česar sicer ne bi, in je zelo pomembna za delo. Je torej zunanje vzvratno sporočanje in nekoliko tudi organizacijsko svetovanje.

Supervizija se pri projektu uvajanja skupin starih za samopomoč izvaja enako kakor mentorstvo z individualnimi in skupinskimi srečanji. To pa ne pomeni, da sta si mentorstvo in supervizija tudi vsebinsko podobna. Razlika je velika: mentorstvo je pomoč pri uvajanju v samostojno vodenje skupin, supervizija je pomoč pri zrelem samostojnem vodenju skupine. Mentorstvo je namenjeno usposabljanju do ravni, ki je običajna, supervizija pa je namenjena ohranjanju kar najvišje strokovne ravni in zrelemu, ustvarjalnemu strokovnemu napredovanju. Mentorstva se drži patina pouka, saj je v resnici vmesni vezni člen med (začetnim) poukom in supervizijsko pomočjo pri zrelem, samostojnem strokovnem delu.

Supervizija mora ponuditi intelektualno in emocionalno pomoč. Na kognitivni ravni mora pomagati pri odkrivanju slepih peg in boljših možnosti pri delu, na emotivni pa premagovati pasti pomanjkanja motivacije za delo in prečiščevanja motivacije zanj ter odkrivati smisel poklicnega dela. Tako je supervizija pomemben dejavnik poklicne ustarjalnosti in zdravega doživljanja poklicnega dela oziroma poklicne higiene, ki je del celovite antropohigiene.

Če naj supervizija to doseže, mora upoštevati, da je vodenje skupin starih za samopomoč celostno človeško delovanje voditelja v odnosu do celostnih oseb starih v skupini. Kakor je nemogoče biti supervizor voditelju skupine, če ta strokovnjak sam ne obvlada vodenja skupin, tako je nemogoče prav opazati enostranskost in nove možnosti pri vodenju, če supervizor nima pred očmi organske celote vseh človeških razsežnosti: biofizične, duševne, duhovne, medčloveške, kulturno-zgodovinske, bivanjske. Poglejmo nekaj primerov te multidimenzionalne sistemske povezanosti človeka v nedeljivo celoto.

Če so stari v skupini večinoma zelo gluhi, je odločilna naloga voditelja, da premaguje najprej to biofizično oviro, šele potem bo lahko ustrezno dosegal cilje skupine na duševni, duhovni, odnosni, kulturni in bivanjski ravni.

Če pa so stari ljudje v skupini bivanjsko frustrirani, če ne vidijo nikakršnega smisla, je treba premagovati oviro v bivanjski razsežnosti, sicer delovanje skupine ne bo steklo, naj so njeni člani biofizično ali duševno še tako zdravi in čili.

Vzemimo še tretji primer: člani skupine so relativno telesno in duševno zdravi ter smiselno orientirani na bivanjski ravni, skupaj s svojim voditeljem pa ne zmorejo uravnavati odnosov z najbližjim socialnim okoljem, tako da so v stalnih sporih z vodstvom ustanove ali drugo okolico. Supervizor bo moral tukaj pomagati odpirati možnosti za polnejše in bolj smiselno delovanje medčloveško odnosnih zmožnosti voditelja in njegove skupine.

Pri vodenju skupin starih za samopomoč je treba v začetnem obdobju posvetiti največjo pozornost duševnim in medčloveško odnosnim zmožnostim starih ljudi. Ko premagajo svojo temeljno osamljenost in se povežejo v prijateljsko skupino — v nadomestno nekrvno

družino, kakor pravimo — navadno stopi v ospredje bivanjska problematika: smiselne naloge v starih letih, smisel starosti, preseganje razne doživljajske problematike in tragike v življenju starih ljudi. To je tako občutljivo početje, da je supervizija voditelju skupine skoraj potrebnejša, kakor je bilo mentorstvo prve pol leta po ustanovitvi samostojne skupine.

Naj sklenem članek z vprašanjem o superviziji supervizorja. Kdo odpira supervizorju pogled za njegove lastne slepe pege in širi njegov pogled na možnosti?

Če si supervizor zavestno ne omisli pomoči,

ki jo ponuja poklicnim kolegom, tudi sam zase od drugega kolega, se bo težko ognil pastem poklicne doživljajske otopelosti: nevede in nehote bo postajal čedalje bolj stroj — mrtvo vzvratno ogledalo za druge — ali pa poklicni vseved, ki se v svoji samozavesti dviga vse više nad druge, v resnici pa izgublja trdna strokovna in človeška tla pod nogami. Kdor se loti „od zgoraj gledati“ na delo kolegov (*super* = nad, *vedere* = gledati, *visor* je v prostem prevodu videc), mora tudi sam redno pri svojem lastnem delu „od spodaj poslušati“, kako je videti njegovo delo iz višje perspektive, kjer ga opazuje njegov strokovni kolega.

Literatura

- B. ACCETO (1987), *Starost in staranje. Osnove medicinske gerontologije*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- M. AJDUKOVIĆ (1982), Značaj i iskustvo grupa za uspomene u vaninstitucionalnoj brizi za starije. *Socialni rad*, 2: 48-59.
- M. AJDUKOVIĆ (1989), Specifičnost grupnog rada sa starijima. *Socialni rad*, 2: 16-25.
- S. DE BEAUVOIR (1987), *Starost I, II*. Beograd: BIGZ.
- D. & A. BRANDON (b. n. d.), *Putting People First. A handbook on the Practical Application of Ordinary Living Principles*. London: Good Impressions Publishing Limited.
- M. BUBER (1982), *Princip dialoga*. Ljubljana: 2000.
- V. M. BUČIČ (1984), *Zabranjeno ostarjeti*. Djakovački selci.
- B. DEFILIPIS, M. HAVELKA (1984), *Stari ljudi*. Zagreb: Stvarnost.
- M. FISKE (1985), *Srednja leta*. Murska Sobota: Pomurska založba.
- V. E. FRANKL (1992), *Kljub vsemu rečem življenju DA*. Celje: Mohorjeva družba.
- E. FROMM (1974), *Umevanje ljubezni*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- (1987), *Človekovo srce*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- (1987), *Imati ili biti*. Zagreb.
- Gerontološki kongres Jugoslavije: Uvodni referati*. Zagreb (1986).
- I. HOJNIK (1989), Institucionalna oblika kolektivnega bivanja kot nesamostojnost in nepovezanost starostnikov. *Socialno delo* 28, 4: 37-45.
- A. S. JAKOŠ (1990), *Starejši prebivalci in demografsko ogrožena območja v Sloveniji*. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije.
- R. KASTENBAUM (1979), *Staranje*. Murska Sobota-Ljubljana: Pomurska založba in Center za napredek gospodinjstva Ljubljana.
- M. KREMŽAR (1988), Vpliv izobraževanja in drugih aktivnosti pri preprečevanju psihične dekompenzacije v starosti. *Zdravstveni vestnik*, 57: 149-151.
- W. K. KURTZ (1991), *Suche nach Sinn*. Würzburg: Stephans-Buchhandlung Wolfgang Mittelstät.
- E. LUKAS (1985), *I tvoja patnja smisla ima*. Zagreb: Oko tri ujutro.
- (1989), *Psychologische Vorsorge*. Freiburg-Basel-Wien: Herder.
- (1993), *Geborgensein - worin?* Freiburg-Basel-Wien: Herder.

- E. LUKAS (1993), *Družina in smisel*. Celje: Mohorjeva družba.
- D. MACLAJLIĆ (1988), Suzaštitita i samozaštitita. *Socialni rad*, 2: 53-62.
- R. MARTINČEVIĆ-LJUMANOVIĆ (1985), *Zdrava i sretna starost*. Suvremena gerontologija i geriatrija. Zagreb.
- V. MESSORI (1986), *Izziv smrti*. Ljubljana: Knjižice.
- M. PERKOVIĆ (1991), *Prikaz potreb občanov, starejših od 65 let, v primestnih in vaških KS občine Koper*. Koper: PZS.
- H. POŽARNIK (1981), *Umetnost staranja. Leta, predsodki in dejstva*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- J. RAMOVŠ (1975), *Skupinsko socialno delo v praksi*. Ljubljana: VŠSD (diplomska naloga).
- (1983), Razvoj skupine. V: J. Rugelj, *Uspešna pot*. Ljubljana: Rdeči križ Slovenije (178-193).
- (1983), Strategija pri skupinskem delu. V: J. Rugelj, *Uspešna pot*. Ljubljana: Rdeči križ Slovenije (196-227).
- (1990), *Sto domačih zdravil za dušo in telo. Antropohigiena*. Celje: Mohorjeva družba.
- (1990), *Doživljanje temeljno človekovo duhovno dogajanje*. Ljubljana: Založništvo slovenske knjige.
- (1991), *Slovenska sociala med včeraj in jutri*. Ljubljana: Inštitut za socialno medicino in socialno varstvo pri Univerzitetnem zavodu za zdravstveno in socialno varstvo.
- (1994), Širjenje skupin starih za samopomoč. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka (raziskovalno poročilo).
- J. RAMOVŠ, T. Kladnik, B. Knific in sod (1992), *Skupine starih za samopomoč. Metodični priročnik*. Ljubljana: Inštitut za socialno medicino in socialno varstvo.
- V. SMILJANIĆ (1979), *Psihologija starenja*. Beograd: Nolit.
- N. SMOLJČ-KRKOVIĆ (1974), *Gerontologija*. Zagreb: Biblioteka socialnog rada.
- M. STOPPARD (1990), *Življenje po petdesetem*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- M. SUIĆ (1981), *Život i zdravlje starijih osoba*. Zagreb: Jumena.
- A. TRSTENJAK (1991), *Med ljudmi*. Celje: Mohorjeva družba.
- (1993), *Umjem, da živim*. Celje: Mohorjeva družba.

osnovni možnosti, da „od zunaj“ in „iz daljave“ opazuje in prikazuje vidike, ki se od zatraja ne vidijo.

— Supervizija je strokovna pomoč strokovnjaku (strokovnjaku/om), da vidi in začuti, česar sam ne bi, in je zelo pomembna za delo in izvajanje vzdržno sporočanje in nekoliko tudi organizacijsko svetovanje.

— Supervizija se pri projektu uvajanja skupin starih za samopomoč izvaja enako kakor mentorstvo z individualnimi in skupinskimi strokovnjaki. To ne pomeni, da sta si mentorstvo in supervizija tudi vsebinsko podobna. Karata je velika: mentorstvo je pomoč pri uvajanju v strokovni okolici, supervizija je pomoč pri vzajemnem vodstvu skupine, skupne vodstvo samostojnem vodstvu skupine, skupne vodstvo in supervizija pa je namenjena zrelima, ustvarjalnemu strokovnemu napredovanju. Mentorstvo je pomoč pri uvajanju v strokovni okolici, supervizija je pomoč pri samostojnem strokovnem delu.

ustrezno opaziti, da je delo strokovnjaka, ki se od zatraja ne vidijo. Supervizija je strokovna pomoč strokovnjaku (strokovnjaku/om), da vidi in začuti, česar sam ne bi, in je zelo pomembna za delo in izvajanje vzdržno sporočanje in nekoliko tudi organizacijsko svetovanje. Supervizija se pri projektu uvajanja skupin starih za samopomoč izvaja enako kakor mentorstvo z individualnimi in skupinskimi strokovnjaki. To ne pomeni, da sta si mentorstvo in supervizija tudi vsebinsko podobna. Karata je velika: mentorstvo je pomoč pri uvajanju v strokovni okolici, supervizija je pomoč pri vzajemnem vodstvu skupine, skupne vodstvo samostojnem vodstvu skupine, skupne vodstvo in supervizija pa je namenjena zrelima, ustvarjalnemu strokovnemu napredovanju. Mentorstvo je pomoč pri uvajanju v strokovni okolici, supervizija je pomoč pri samostojnem strokovnem delu.